

DANIŞTAY KARARLARI IŞIĞINDA İDARİ YARGIDA DİSİPLİN CEZALARININ İPTALİ DAVALARINDA TANIK DELİLİ SORUNU

Prof. Dr. Serkan ÇINARLI*

Arş. Gör. Kerim AZAK**

Öz

Danıştay'ın istikrar kazanmış kararlarına göre idari yargıda tanık delili kabul edilmemektedir. Fakat bilhassa disiplin cezalarına ilişkin iptal davalarında tanık delilinin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Zira disiplin cezasına sebep oluşturan fiilin sübut bulup bulmadığı hususu çoğunlukla tanık ifadeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır. İdari yargı mercileri doğrudan tanıkları dinlemek yerine disiplin soruşturmasında dinlenen tanık ifadelerini denetlemekte, tanık ifadelerinde çelişki olması veya alınması gereken tanık ifadelerinin alınmaması gibi durumlarda disiplin cezasını iptal etmektedir. Bununla birlikte şu var ki bazı durumlarda idareler tanık ifadelerini idari yargı mercisine sunmaktan kaçınmaktadır. Bütün bunlar ise gerek usul ekonomisi yönünden gerekse idari işlemlerin tam anlamıyla denetlenmesi yönünden sorunlara sebep olmaktadır. Bu bağlamda disiplin cezalarının iptali davalarında tanık delili bir sorun olarak mevcudiyetini sürdürmektedir.

* Prof. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Ana Bilim Dalı, İzmir, Türkiye | Prof., İzmir Bakırçay University, Faculty of Law, Department of Administrative Law, İzmir, Turkey.

✉ serkan.cinarli@bakircay.edu.tr • ORCID 0000-0002-2471-875X

** Arş. Gör., İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Ana Bilim Dalı, İzmir, Türkiye | Ress. Asst., İzmir Bakırçay University, Faculty of Law, Department of Administrative Law, İzmir, Turkey.

✉ krmazak@gmail.com • ORCID 0000-0002-4830-771X

✎ Atıf Şekli | Cite As: ÇINARLI Serkan / AZAK Kerim, "Danıştay Kararları Işığında İdari Yargıda Disiplin Cezalarının İptali Davalarında Tanık Delili Sorunu", *SÜHFD.*, C. 29, S. 1, 2021, s. 507-533.

✎ İntihal | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Anahtar Kelimeler

Tanık • Disiplin Soruşturması • Disiplin Cezası • İdari Yargıda Tanık Delili • Danıştay

WITNESS ISSUE IN THE CASES OF ANNULMENT OF DISCIPLINARY PENALTIES IN ADMINISTRATIVE JUDICIARY IN THE LIGHT OF THE COUNCIL OF THE STATE'S DECISIONS

Abstract

According to the consistent judgments of the Council of State, hearing witness is not accepted in the administrative judiciary. However, the importance of witness is self-evident, especially in action for annulment regarding disciplinary penalties. Because, whether the act that, causes disciplinary penalty has conclusively become reality or not, is mostly revealed as a result of witness statements. Instead of listening to the witnesses directly, the administrative judicial authorities inspect the witness statements heard in the disciplinary proceedings, and cancel the disciplinary penalty in cases such as contradiction in the witness statements or not hearing the witness that should be heard. The fact remains that in some cases, administrations refrain from submitting witness statements to the administrative court. All of these cause problems in terms of both judicial economy and audit of administrative acts. In this context, witness continues to be a problem in action for annulment of disciplinary penalties.

Key Words

Witness • Disciplinary Proceedings • Disciplinary Penalty • Witness in Administrative Judiciary • The Council of State

GİRİŞ

İdari yargıda tanık delili, öğretide tartışılmakla beraber Danıştay içtihatlarında, gerek yazılı yargılama usulüne uymadığı gerekse 2577 sayılı yasanın 31. maddesinde HMK'ye atfı yapılan keşif, bilirkişi, feragat, sulh gibi delillerin arasında yer almadığı gerekçesi ile benimsenmemiştir¹.

¹ “2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 31.maddesi ile ‘Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; ... delillerin tespiti ... (hallerinde) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır...’ denilmekle delillerin tesbiti yönünden Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atfı yapılmış ise de, aynı Yasanın 1. maddesinin 2. fıkrasında ‘Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır.’ hükmüne yer verilmiş olup, bu açık hüküm karşısında idari yargıda tanık dinlenmesi suretiyle delil tespiti yapılması mümkün olmadığından

Oysa özellikle disiplin cezalarına karşı açılan veya disiplin soruşturmasından dolayı tesis edilen işlemlerden doğan iptal davalarında mahkeme tanık delilinin eksikliği yahut tanık ifadelerinin çelişkili olması nedenleriyle işlemin iptaline gidebilmektedir. Bu durum hem muhakeme sürecini uzatmakta hem kamu kurumlarında disiplinin sağlanmasını güçleştirmektedir.

Oysa maddi delillere ulaşabilme yetisine sahip olan birinci derece mahkemesi ve/veya istinaf mahkemesi tanık delilini ikame ederek muhakeme sürecini kısaltabilir. Hatta disiplin cezaları yönünden kamu görevinden çıkarma yaptırımını dışında tüm disiplin işlemleri için Danıştay yolunun kapalı olduğu² düşünüldüğünde gerek istinaf mahkemesi gerekse ilk derece mahkemesi tanık delilini eksik görüyorsa tanık dinleme yoluna başvurma yetkisini haiz olması gerekir.

Bu görüşümüze dayanak yaptığımız nokta, disiplin soruşturmalardan doğan idari işlemlerin iptali davalarında bu çalışmada ortaya konmaya çalışılacağı gibi tanık deliline dayalı eksiklikler nedeniyle Danıştay'ın disiplin işlemini iptal yoluna gitmesidir.

Akla elbet şu soru gelebilir: Disiplin soruşturması sırasında tanık delilinden yararlanmak zaten bir gerekliliktir. İptal kararı sonrası soruşturmadaki eksiklikler (tanık delili) giderilerek işlem yeniden tesis edilebilir. Bunu için mahkeme aşamasında tanık dinlenmesine gerek yoktur. Oysa mahkemenin iptal kararı sonrasında tekrar tanık dinlenerek soruşturma süreci yürütülmesi işlemin tesisi sürecini uzatacağı gibi yeni tesis edilen işleme karşı tekrardan iptal davası açılabileceği düşünüldüğünde uzun süren dava süreci kamu kurumlarında disiplinin sağlanmasını bir diğer ifade ile kamu yararı amacını ortadan kaldıracaktır. İYUK 20. maddesinde düzenlenen re'sen araştırma ilkesi zaten idari işlemin denetiminde disiplin soruşturmaları açısından çok önemli yer tutan tanık deliline gidilebileceğinin dayanağını oluşturur. Kaldı ki tanık delili duruşma

davalı idarenin bu yöndeki iddiaları yerinde görülmemiştir." -Danıştay 5. D., E. 1995/3951, K.1996/1826, T. 13.5.1996 (Yayımlanmamış Karar).

² Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇINARLI, Serkan, İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2020, Seçkin Yayıncılık, s. 189-191.

sırasında sözlü ifadenin tutanak altına alınmasından ibaret değildir. İlgili kişinin yazılı ifadesine de başvurulabilir³.

I. DİSİPLİN KAVRAMI VE SORUŞTURMA USULLERİ

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt. Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü*” şeklinde tanımlanmış olan disiplin Latince kökenli bir sözcüktür ve dilimize Fransızcadan geçmiştir⁴.

Çalışmanın konusu olan disiplin cezası ise bir idari yaptırımdır. Ulusoy’un sınıflandırmasıyla idari cezaları regülatif cezalar, kabahat cezaları ve disiplin cezaları olarak üç temel başlıkta incelememiz mümkündür⁵. Öğretideki disiplin cezası tanımlarının birçoğu kamu görevlileri yönünden yapılmış tanımlardır⁶. Fakat disiplinin sadece kamu görevlilerine

³ Konya İdare Mahkemesi, dava konusu işleme ilişkin olarak ilgili jüri üyelerinden yazılı ifade istemiş ve bu ifadeleri esas alarak karar vermiştir. Ancak Danıştay müstekar içtihadı doğrultusunda ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Bu karara aşağıda ayrıntılı olarak yer verilecektir. -Danıştay 8. D., E. 2003/3369, K. 2004/917, T. 25.2.2004, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

⁴ Türk Dil Kurumu sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr>, E. T. 13.08.2020.

⁵ ULUSOY, Ali D., İdari Yaptırımlar, 1. Baskı, İstanbul, 2013, XII Levha Yayınları, s. 140-170.

⁶ “Genel olarak disiplin cezaları memurların memuriyet vazifeleriyle ilgili olarak işledikleri kusurları yahut memurluk sıfatına veya vazifesine tesir edebilecek kusurlu davranışları cezalandırmak için konulmuş bulunan müeyyidelerdir”, GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, “İdari Ceza Hukuku ve Anlamı”, AÜSBFD, C. 18, S. 02, 1963, s. 156; “Disiplin cezaları memurun meslekî hayat ve vazifesinde görülen yolsuzluklara karşı, kendisine tatbik edilen bir kısım zecri müeyyidelerdir”, ONAR, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt II, 3. Baskı, İstanbul, 1966, İsmail Akgün Matbaası, s. 1188; “Bir kurumda çalışan memurların, kurumun düzenini bozucu davranışlarına karşı uygulanan yaptırımlara kısaca, disiplin cezası diyoruz”, GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref ve TAN, Turgut, İdare Hukuku, Cilt I, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Ankara, 2019, Turhan Kitabevi, s. 848; “Memuru görevine sınıksız bağlamayı amaç edinen ve onun bir kamu görevlisi olarak onurunu korumaya yönelmiş bulunan kurallar, düzence (disiplin) cezalarının genel anlamda bir tanımlaması sayılabilirler”, ERDOĞDU, Ahmet, “Yeni Disiplin Cezaları”, Danıştay Dergisi, Y. 2, S. 6-7, 1972, s. 5; “Memurlara verilen disiplin cezaları, bunların mesleki yaşamlarında ve görevlerinde ortaya çıkan, çalıştıkları kurum düzenine aykırı kimi davranışları (disiplin aykırılıkları) nedeniyle, kendilerine uygulanan kimi zorlayıcı önlemlerdir”, GİRİTLİ, İsmet,

ilişkin olmadığını ifade etmek gerekir. Nitekim Günday da disiplin cezalarını kamu personeline ilişkin disiplin cezaları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının mensupları ile ilgili disiplin cezaları ve öğrencilere ilişkin disiplin cezaları olmak üzere üç grupta ele almaktadır⁷. Bu noktadan hareketle disiplin cezalarını, kişinin bir meslek grubuna veya bir kuruma bağlı olması neticesinde belirli durumlarda kurum veya meslek içi düzenin yahut kamu hizmeti düzeninin sağlanabilmesi için kişilere tatbik edilen idari cezalar olarak ifade edebiliriz.

Kamu hizmeti, toplum düzeni içerisinde özel bir alan olup ayrı bir düzenlemeye ihtiyaç gösterir ve kamu hizmetinin kendine özgü kurum ve kuralları mevcuttur. Genel toplum düzenini sağlayan ceza kuralları kamu hizmetini korumada yetersiz olduğu için kamu hizmetinin aksamadan işlemesini sağlayacak ayrı kurallar gereklidir ki bunu sağlayacak olan da disiplindir⁸.

Disiplin, çalışma düzeninin sağlanabilmesi ve devam edebilmesi için ve devletin onur ve saygınlığının korunması açısından kamu hizmetlerinin etkin, hızlı ve verilmesi olmasını sağlayan bir araçtır⁹. Bir başka ifade ile disiplin cezaları ile amaçlanan kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi¹⁰ ve kamu görevlilerinin çalışma düzeninin korunmasıdır¹¹.

BİLGİN, Pertev, AKGÜNER, Tayfun, İdare Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Baskı, İstanbul, 2008, Der Yayınları, s. 715.

⁷ GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 2015, İmaj Yayınevi, s. 237-238. Bkz. aynı yönde BALTA, Tahsin Bekir, İdare Hukukuna Giriş 1, 1. Baskı, Ankara, 1968/1970, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, s. 201. ULUSOY da disiplin cezalarını kamu görevlilerine, öğrencilere ve meslek mensuplarına yönelik disiplin cezaları olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. ULUSOY, Ali D., Yeni Türk İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020, Yetkin Yayınları, s. 472.

⁸ YÜCE, Turhan Turfan, "Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili", Danıştay Dergisi, Y. 24, S. 88, 1994, s. 5.

⁹ BOZ, Selman Sacit, "Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan İlkeler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 2, 2017, s. 17.

¹⁰ TUTUM, Cahit, Türkiye'de Memur Güvenliği, 1. Baskı, Ankara, 1972, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, s. 41; GİRİTLİ vd., s. 717.

¹¹ TORTOP, Nuri, "Disiplin, Disiplin Cezaları ve Disiplin Suçları", Amme İdaresi Dergisi, C. 16, S.3, 1983, s. 90.

Bu açıdan bakıldığında disiplin cezalarını diğer idari ceza türlerinden ayırmak kolaydır. Zira disiplin cezaları tüm toplum düzenini koruma amacına yönelmiş diğer cezaların aksine belirli bir kurumun düzenini korumayı hedefler. Dolayısıyla korunan hukuki değer açısından değerlendirildiğimizde disiplin cezaları bir kuruma ya da mesleğe aidiyet veya mensubiyet sıfatıyla uygulanırken diğer cezalarda böyle bir durum söz konusu değildir¹².

Kamu görevlilerine uygulanacak disiplin hükümleri konusunda genel kanun 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK)'dur. DMK 125. maddesi ile özel kanunlardaki istisnaların varlığını tanınmış ve kamu personeli için getirilen genel düzenlemelerin yanı sıra bazı kamu görevlilerinin kendilerine özgü disiplin hükümlerine tabi olacağı Kanun'da kabul edilmiştir. Dolayısıyla özel kanunlarda disiplin hükümlerine ilişkin düzenlemeler mevcut olduğu takdirde öncelikli bu düzenlemeler uygulanacaktır. Ancak burada özel yasaların uygulanabilmesi için memurların eylemlerinin ve bu eyleme verilecek disiplin cezalarının özel yasada tam ve açık olarak tanımlanması gerektiğinin altını çizmek gerekir¹³.

Bu bağlamda çalışmamızda öncelikle 657 sayılı Kanuna ve diğer yasal özel düzenlemelere disiplin hükümleri bağlamında değinilecektir.

A. 657 Sayılı Kanun

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) madde 124/II' de disiplin cezalarının amacı, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak olarak belirlenmiştir.

Disiplin suç ve cezaları DMK 125. maddesinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda kamu görevlisi bir disiplin suçu işlediğinde ilk yapılması gereken kamu görevlisinin tabi olduğu özel bir kanun olup olmadığının tespitidir. Bu durumda kamu görevlisinin tabi olduğu özel kanunda disiplin rejimine ilişkin düzenlemeler mevcut ise o hükümler uygulanacak, özel kanunda bir düzenleme yok ise ve 657 sayılı DMK'ye atıf yapılmış ise 657

¹² ULUSOY, 2013, s. 150.

¹³ Danıştay 12. D., E. 2000/958, K. 2000/4088, T. 21.11.2000, www.legalbank.net, E. T. 16.10.2020.

sayılı DMK hükümleri uygulanacak ve söz konusu kanunda öngörülen usule göre ceza tayin edilecektir¹⁴.

657 sayılı DMK'de disiplin hükümleri kanunun 124 ve 136. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanunda disiplin cezaları uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ve devlet memurluğundan çıkarma olarak belirlenmiştir. Söz konusu cezalara tekabül eden disiplin suçları sayılmış, 125. maddede de nitelik ve ağırlıkları itibarıyla kanunda sayılan disiplin suçlarına benzer fiil ve hâllere de aynı türden disiplin cezası verileceği hüküm altına alınmış ve disiplin suçları bakımından kanunilik ilkesinin geçerli olmadığı ama bu ilkenin ancak disiplin cezaları bakımından geçerli olacağı dolaylı olarak düzenlenmiştir

Kanunda bu şekilde belirtilmiş olan cezaların yetkili kurullar tarafından değerlendirilmesi ve gerektiğinde memurun cezalandırılabilmesi için disiplin soruşturması yapılması gerekir. Gerçekten de hukuk devletinde idari cezalar söz konusu olduğunda çekirdek olarak adlandırılan temel ceza hukuku ilke ve kurallarının uygulanması gerekir ki bu ilkeler soruşturma yapılması ve savunma alınması, suç ve cezaların geçmişe yürütülmemesi, lehe kanun uygulanması, suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesi ve masumiyet karinesi, mükerrer cezalandırma yasağı, cezalandırmada şahsılık ilkesi, cezalarda ölçülülük ve belirlilik ilkeleridir¹⁵.

O hâlde soruşturma yapılması ve savunma alınması da yukarıda belirtildiği üzere ceza hukuku alanında evrensel bir ilkedir. Bu ilkenin idari cezalar açısından göz önünde bulundurulması gerekir. Zira yargılama işleminde olduğu gibi disiplin cezaları verilmesinde de tez, anti tez ve sentez söz konusudur ve sentezin doğru olabilmesi, masum kişilerin cezalandırılmaması için usule bağlanması önemlidir.

Soruşturmanın sıhhati açısından soruşturmanın ehil soruşturmacı tarafından yapılması, bu soruşturmacı ile suçlanan kişi arasında husumet ve yakın ilişki bulunmaması, karar vericiye doğrudan tabi olmayan bir

¹⁴ BUCAKTEPE, Adil, "Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIX, S. 2, 2015, s. 203.

¹⁵ ULUSOY, 2013, s. 50.

soruşturmacının varlığı, maddi olayın tüm açılardan araştırılması, mevcut delillerin tamamının toplanması, olayla ilgili bilgi sahibi olan herkesin dinlenmesi, kişinin savunmasının alınması ve savunma yapabilmesi için kişiye makul süre verilmesi hususları Ulusoy'un deyimiyle idari cezaların isabetli olmasının olmazsa olmazıdır¹⁶.

O hâlde sadece soruşturma yapılması yeterli değildir. Soruşturma sonunda da devlet memuruna disiplin cezası verilebilmesi için savunması alınması gerekir. Bu husus Devlet Memurları Kanunu 130. maddede düzenlenmiştir. Aksi takdirde disiplin cezasının verilmesi mümkün değildir. Savunma için memura en az 7 gün süre verilmelidir. Bu süre içerisinde memur savunmasını yapmadığı takdirde, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.

DMK'de ayrıca soruşturma ile ilgili olarak disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurulların yetkileri belirlenmiş, disiplin cezası vermek için gerekli zamaşımı ve karar süreleri düzenlenmiştir. Yine ilgili kanunda yüksek disiplin kurullarının gerekli gördükleri takdirde, ilgilinin özlük dosyasını ve her nevi evrakı incelemeye, ilgili kurumlardan bilgi almaya, yeminli tanık ve bilirkişi dinlemeye veya niyabeten dinletmeye, mahallen keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkili oldukları hükmü yer almaktadır.

Ayrıca kanunda hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memurun, soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir.

Esasen hakkında soruşturma açılan her memurun tanık dinletme hakkı olduğu açıktır. Zira savunma hakkı kutsaldır ve soruşturulan hukuka uygun her türlü delilden yararlanabilir. Ancak yararlanılmak istenen tanık delili sırf soruşturmayı uzatmak için veya tanık sayısı oldukça fazla ise yahut bazılarının ifadeleri konuyu yeterince aydınlatıyorsa elbette hangi tanıkların dinleneceği, soruşturmacının takdirinde olacak bir husustur.

¹⁶ ULUSOY, 2013, s. 50.

B. Diğer Kanunlar

24.02.1983 tarih 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu adli yargı hâkim ve cumhuriyet savcıları ile idari yargı hâkim ve savcıları hakkında uygulanır. İlgili kanunun kapsamında bulunan kişilerin tabi olacakları disiplin hükümleri, kanunun altıncı kısmında “disiplin cezaları ve görevden uzaklaştırma” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu bağlamda kanun kapsamında bulunan kişiler ile ilgili bir disiplin cezası uygulanması gerektiğinde Hakimler ve Savcılar Kanunu uygulanacaktır.

Kanunda disiplin cezaları ve cezaların verilme usulü ve görevden uzaklaştırmaya ilişkin hükümler yer almaktadır. İlgili kanunda ayrıca bir üst veya alt derece disiplin cezalarının uygulanması, zamanaşımı, ceza soruşturması veya kovuşturması ile disiplin soruşturmasının bir arada yürütülmesi ve zamanaşımı, disiplin cezalarının sicilden silinmesi gibi uygulamaya dönük hususlar da düzenlenmiştir.

Kanunda disiplin cezaları uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesini durdurma, derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme, meslekten çıkarma olarak sınırlı şekilde sayılmıştır. Uyarma, kınama ve kademe ilerlemesinin durdurulması disiplin cezalarının verilmesini gerektiren fiiller sayılmış ve benzeri eylemlerde bulunanların da cezalandırılacağı belirtilmiştir. Aylıktan kesme cezası, derece yükselmesini durdurma cezası, yer değiştirme ve meslekten çıkarma cezalarında ise kanunun lafzından benzeri eylemlerde bulunanların cezalandırılacağına ilişkin bir anlama ulaşmak mümkün değildir. Dolayısıyla bu suçlar bakımından kanunda gerçekleştirilen sayımın sınırlı sayım niteliğinde olduğunu kabul etmek gerekir.

İlgili kanunda savunma hakkı da düzenlenmiştir. Kanunun 71. maddesi uyarınca savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Ayrıca savunma için üç günden az olmamak üzere süre verileceği hükmü yer almıştır.

Emniyet teşkilatını göz önünde bulundurduğumuzda, 30.01.2018 tarih ve 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeline ilişkin disiplinsizlik ve cezaları, disiplin amirlerini ve

kurullarını, disiplin soruşturma usulü ile diğer ilgili hususları düzenlemektedir. Kanun toplam 39 madde ve 2 geçici maddeden oluşmaktadır ve tamamen yukarıda sayılan kamu personelinin disiplin hükümlerine ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Kanunda disiplin cezaları uyarma, kınama, aylıktan kesme, kısa süreli durdurma, uzun süreli durdurma, meslekten çıkarma, devlet memurluğundan çıkarma olarak belirlenmiştir. Söz konusu fiillere tekabül eden disiplin suçları ayrıntılı olarak yazılmıştır ve bu kanun açısından değerlendirildiğimizde disiplin suç ve cezalarında kanunilik ilkesinin mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu kanunun 9. maddesinde düzenlenmiş olan devlet memurluğundan çıkarma cezası daha farklı şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede disiplin suçu ve ceza verme yetkisi açısından 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun uygulanacağı söylenmiş, bunun yanı sıra ayrıca devlet memurluğundan çıkarma cezası gerektiren cezalar ayrıca sayılmıştır. İlgili kanunda disiplin cezaları ile ilgili takdir hakkı kullanımı, ağırlaştırıcı nedenler, geçici olarak kontrol altına alma gibi hususların yanı sıra, disiplin amirleri, disiplin kurulları görev ve yetkileri, verilen kararların kesinleşmesi gibi hususlar düzenlenmiştir.

Disiplin hükümleri kanunda detaylı bir biçimde düzenlenmiştir. Kanunun 31. maddesinde diğer disiplin rejimlerinde olduğu gibi savunma hakkı düzenlenmiştir. Buna göre disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Savunma için 7 günden az süre verilemeyeceği ve savunma istenen personelin soruşturma evrakı inceleme hakkına sahip olduğu, hakkında meslekten çıkarma cezası veya devlet memurluğundan çıkarma cezası istenen personelin soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahip olduğunu hüküm altına alınmıştır.

1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda öğretim elemanı sınıfına giren kamu görevlilerinin disiplin işleri kanunun 53. maddesinde (53 ve 53/A-G maddeleri) düzenlenmiştir. Kanunda Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanlarına uygulanabilecek disiplin cezaları uyarma, kınama, aylıktan veya ücretten kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması veya birden fazla ücretten kesme, üniversite

öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma olarak belirlenmiştir. Kanunda bu suçlara denk gelen disiplin cezaları ayrıntılı bir biçimde sayılmıştır. Ancak kanunda sayılan disiplin suçlarına nitelik ve ağırlıkları bakımından benzer olan fiillere ve hâllere de aynı neviden disiplin cezası uygulanacağı da düzenlenen konulardandır. Kanunda ayrıca disiplin cezasına ilişkin soruşturma usulleri, disiplin soruşturmasında uygulanacak esaslar ve savunma hakkı düzenlenmiştir.

Kanun da soruşturulan kişiye iddialar hakkında savunma imkânı tanınmadan disiplin cezası verilemez hükmü yer almaktadır. Soruşturmayı yapanın yedi günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen tarihte geçerli bir mazereti olmaksızın savunmasını yapmayan, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır. Hakkında üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma cezası istenenler soruşturma evrakını inceleme, tanık dinletme, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir.

Görüldüğü üzere soruşturulan, delil olarak ileri sürebileceği gibi soruşturmacılar da re'sen tanık delilinden yararlanabilirler.

II. İDARİ YARGIDA TANIK DELİLİ

A. İspat Kavramı ve Tanık Delili

Kelime olarak tespit etme, belirleme, sabitleme anlamına gelen ispat bir iddianın doğruluk ve gerçekliğine ilişkin olarak hâkimi inandırma faaliyeti¹⁷. Hukukî bir terim olarak ispat *"bir yargılama sürecinde taraflarca iddia edilen veya hakimce re'sen gözetilecek olan, talebin konusu ile ilgili olarak uygulanacak bir hukuk normunun koşul vakıalarını karşılamaya elverişli olan somut vakıaların iddia edildiği olduğu konusunda hakimde kanaat uyandırmak üzere yapılan inandırma (ikna) faaliyeti"*¹⁸. İspat dava konusu hakkın ve bu hakka ilişkin gerçekleştirilen savunmanın dayandığı vakıaların doğru

¹⁷ PEKCANITEZ, Hakan, ÖZEKES, Muhammet, AKKAN, Mine, TAŞ KORKMAZ, Hülya, Medeni Usul Hukuku, 15. Basım, İstanbul, 2017, On İki Levha Yayıncılık, s. 1585.

¹⁸ İspat inandırma faaliyeti ve delil ikamesi ve ispat faaliyetinin sonucunu anlatmak üzere de kullanılır. PEKCANITEZ vd., s. 1585.

olup olmadıkları hakkında mahkemeye verilen kanaattir¹⁹. Tarafların anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar ispatın konusunu oluşturur²⁰. İspatla hâkim bilmediği bir olay hakkında bilgi sahibi olacak, ispat sayesinde hâkimde dava konusu olayla ilgili kanaat uyanacaktır. İspat usul hukukunda oldukça önemlidir, zira davacının haklılığı ispatla sağlanır. Kişi ne kadar haklı olursa olsun davasını ispatlayamadığı takdirde, davasını kaybeder.

O hâlde davayı kazanmanın veya reddini sağlamanın yolu dayatılan vakıaların doğru olduğunu ispat etmek veya karşı tarafın dayandığı vakıaların yanlış olduğunu ispat etmektir. Davacının, iddiasını dayandığı vakıaları ispat edememesi durumunda davasındaki haklılığı bir anlamda önemini kaybeder. Gerçekten de ispat, bütün bu açılardan usul hukukunda son derece önemli bir kavramdır. Eğer iddia ispat edilemezse açılan davada karar aleyhe olarak tezahür edecektir. Dış dünyadaki maddi gerçeklik, ispat sayesinde hâkimin vicdanında oluşturulacak kanaatle adli gerçekliğe dönüştürülür²¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) 27. madde hukuki dinlenilme hakkını düzenlemektedir. Madde 27 şu şekilde düzenlenmiştir: “(1) *Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler.* (2) *Bu hak; a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, b) Açıklama ve ispat hakkını, c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir*”. İşte HMK’de yer alan dinlenilme hakkının bir gereği olarak davanın taraflarının kanunda belirtilen süre ve usule

¹⁹ KURU, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 1. Baskıya Ek 1. Tıpkı Bası, İstanbul, 2016, Legal Yayıncılık, s. 318.

²⁰ KURU, s. 318; İspat yükü objektif (maddi) ve sübjektif (şekli) ispat yükü olarak ikiye ayrılır. Objektif ispat yükü belirsizliğin rizikosunu kimin taşıdığı ile ilgilidir ve bu yük davada taraflarca hazırlama ilkesi ya da kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanması açısından aynıdır. Sübjektif ispat yükü ise dava konusu olayın ispatı için delil ikame edecek tarafı belirler ki bu yüke delil ikame yükü de denilir ve esasen hükmün temelini oluşturan vakıalar mahkemeye taraflar tarafından getirilmek zorunda olduğundan bu yük sadece taraflarca hazırlama ilkesinin uygulandığı davalar açısından geçerlidir, PEKCANİTEZ vd., s. 1695.

²¹ PEKCANİTEZ vd., s. 1586.

uygun olarak ispat hakkına sahip olduğunu söylemek mümkündür²². Nitekim HMK 27/2 açıklama ve ispat hakkına değinerek bu durumu açıkça zikretmiştir.

İdari cezalara ilişkin olarak ifade edilebilir ki Anayasa ve ceza hukukunun temel kurallarına göre, kişilere ceza verilebilmesi için hukuka aykırı eylemin kanunda belirtilmiş olması ve eylemin o kişi tarafından gerçekleştirilmiş olduğunun ispatlanması gerekmektedir²³.

Anayasa'nın 36. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz"* Anayasa'nın söz konusu maddesinde ispat hakkı temel bir hak olarak yer almaktadır²⁴. Bu bağlamda ispat hakkının sınırlandırılması ancak kanunla mümkün olabilir. Hak arama özgürlüğü dava açmayı, savunma yapmayı kapsayan genel ve soyut bir kavramdır²⁵. Hak arama özgürlüğünün somutlaşması ve gerçekleşmesi davalı ve davacının ve dava ile ilgili 3. kişilerin iddia ve savunma haklarını fiilen kullanabilmeleri ve kendilerine ispat hakkı verilmesiyle olabilir²⁶.

Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar ve Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar verirler. Anayasa'da belirtildiği üzere, hâkim adaletin tam olarak gerçekleştirilebilmesi için tam bir vicdani kanaat elde etmeli ve bu kanaati edindikten sonra karar vermelidir²⁷.

Delil ise iddianın doğruluğu konusunda muhatabın iknası için kullanılan, konusu maddi vakıalar olan bir araçtır²⁸. Davanın taraflarının yargı yeri önünde sundukları delillerin incelenmesi ve değerlendirilmesi

²² KURU, s. 318.

²³ AYM, T. 29.11.2012, E. 2012/106, K. 2012/190, RG, T. 06.03.2013, S. 28579.

²⁴ PEKCANITEZ, s. 1586.

²⁵ ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, TAŞPINAR AYVAZ, Sema, Medenî Usul Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2016, Yetkin Yayınları, s. 375.

²⁶ ARSLAN vd., s. 375.

²⁷ ÇAĞLAYAN, Ramazan, "İdari Yargılama Usulünde Tanık Delilinin Yeri", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 3-4, 2003, s. 198.

²⁸ ARSLAN vd., s. 373.

ispat hakkının bir gereğidir²⁹. HMK 187. madde uyarınca ispatın konusunu tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilir. HMK'nin bu düzenlemesinden hareketle delili tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıaların ispatı için kullanılan araçlar olarak tanımlamamız mümkündür. Delil çekişmeli vakıalar için gösterilir.

Tanık, ispat aracı olarak kullanılan delil türlerinden biridir. Tanık delili HMK'nin 240-265. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Tanıklık davanın tarafı olmayan kişilerin davayla ilgili bir olay hakkında, dava dışında bizzat edindikleri bilgiyi yargı merciine aktarmalarıdır³⁰. Davanın tarafları dışında 3. kişiler tanık olabilir. Tanıkları davanın tarafları delil olarak gösterir. Tanıklık takdiri bir delil türüdür. Bu husus, hâkimin tanık ifadeleri ile bağlı olmadığı anlamına gelir. Hâkim tanık ifadelerini serbest bir şekilde değerlendirir. Hâkim tanık ifadelerini serbestçe takdir ederken, sadece vicdani kanaatine dayanmamalı, hükümde bir tanığın ifadesinin neden kabul edildiğini veya edilmediğini belirtmelidir³¹. Tanık, bildiğini sözlü olarak açıklar ve sözü kesilmeden dinlenir³².

İdari yargıda tanık delili o kadar önemlidir ki bazı durumlarda tanık delilinin mevcudiyeti yargılama sürecini de rahatlatmaktadır³³. Nitekim Konya İdare Mahkemesi; doktora öğrencisi olan davacının, tez savunma sınavında başarısız olduğuna ilişkin Enstitü Yönetim Kurulu işleminin iptali talebiyle açılan davada; davacı sınavda başarılı olduğu ve tutanağa sehven ret kararının yazılmış olabileceği iddialarında bulunmuştur. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi, ara kararı ile 5 jüri üyesine; davacının tez sınavında başarılı olup olmadığı, oybirliğiyle verilen ret kararının sehven verilip verilmediği hususlarını sormuş, cevaben gönderilen jüri üyelerinin ifadelerinden, 3 jüri üyesinin olumlu oy kullandığının

²⁹ PEKCANITEZ vd., s. 1586.

³⁰ KURU, s. 399.

³¹ KURU, s. 408.

³² Hukuk Muhakemeleri Kanunu 261/2.

³³ ÇINARLI, Serkan ve AĞAR, Baykal, "İdari Yargıda Duruşmanın Verimliliği Sorunu", KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Temmuz 2016, s. 56.

anlaşılması üzerine dava konusu işlemi iptal etmiştir. Ancak Danıştay yazılı yargılama usulünün zorunlu olduğu idari yargıda, re'sen araştırma ilkesi uyarınca istenebilecek bilgi ve belgeler arasında tanık ifadesi bulunmadığı, tanık dinlenmesi veya ifade alınması gibi bir yöntemin mevcut olmadığı ve HMK'ye atıf yapılan hâller arasında tanık deliline yer verilmediği gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur³⁴. Danıştay'a göre somut olayda, ilk derece mahkemesinin yapması gereken davacının iddiaları ciddi bulunuyor ise bilirkişi incelemesi yaptırılmasıdır.

Bilhassa Danıştay'ın bu kararı özelinde ifade etmek gerekirse tanık delinin dosyanın esasını usul ekonomisine de uygun olarak çözüme bağlamadaki anahtar rolü olduğu durumlarda bu delilin önemi ortaya çıkmaktadır.

Danıştay, idari yargıda yazılı yargılama usulünün uygulanması ve İYUK m. 31'de de tanık deliline atıfta bulunulmadığı için idari yargıda tanık delilinin geçerli olmadığına karar vermektedir. Ancak özellikle dava konusu işlem tesis edilmeden önce tanıklar dinlenmiş ve işlem bu tanık ifadelerine dayanılarak tesis edilmiş ise işleme ilişkin açılan davada idari yargı mercileri tanık ifadelerinin sıhhati vb. hususlar bakımından da değerlendirme yaparak karar vermektedir.

Nitekim kovuşturma izni verilmemesine ilişkin bir işlemin iptali için açılan davada ilk derece mahkemesi ret kararı vermiş fakat Danıştay, tarafsızlığı konusunda şüphe bulunan tanık ifadelerine dayanılarak dava konusu işlem tesis edilmesi nedeniyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur³⁵.

Danıştay yine bir başka kararında disiplin soruşturmasında dinlenen tanık ifadelerinin tarafsızlığını da değerlendirmiştir. İlgili kararda Danıştay, davacının sekreterinin beyanlarının tarafsızlığı konusunda şüphe bulunsu da diğer üç tanığın davacı ile herhangi bir husumeti

³⁴ Danıştay 8. D., E. 2003/3369, K. 2004/917, T. 25.2.2004, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

³⁵ Danıştay 8. D., E. 2015/12755, K. 2016/1597, T. 22.2.2016, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

olmadığından yalan söylemelerine olanak bulunmadığı gerekçesiyle disiplin cezasına konu fiilin sübut ettiğine karar vermiştir³⁶.

Anayasa Mahkemesi de idari yargıda tanık deliliyle ilgili olarak yapılan bir bireysel başvuruda adil yargılanma hakkı yönünden kabul edilemezlik kararı vermiştir. Başvurucu, idare mahkemesince yapılan keşif sırasında tanık dinlettirmek istediğini ancak talebinin kabul edilmediğini, tanık dinlenilmesi için ikinci kez keşif talebinde bulunduğu ve bu talebinin de reddedildiği gerekçeleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesi ise başvurucuya belge ve bilgilere ulaşma imkânı verildiği, başvurunun davaya aktif bir katılımının sağlandığı, davanın niteliği itibarıyla tanık delilinin tek başına belirleyici olmadığı gerekçesiyle ihlal olmadığını tespit etmiş, başvurunun adil yargılanma hakkı yönünden açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir³⁷.

Danıştay, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere idari yargılama hukukunda tanık delilini kabul etmemektedir. Danıştay'ın gerekçelerinden bir tanesi İYUK m. 31' de HMK'ye yollama yapılan hâller arasında tanık delilinin olmamasıdır. Hâlbuki İYUK m.31' de HMK'ye atıf yapılan hâller arasında keşif sayılmış ve HMK m. 290'a göre keşif sırasında tanık dinlenmesi mümkündür. O hâlde idari yargılamada keşif yapılırken tanık dinlenmesi mümkün müdür sorusu akla gelecektir. Danıştay idari yargı mercilerinin tanık dinleyemeyeceği yönünde içtihat etmekte ise de özellikle İYUK m. 31'de keşif deliline atıf yapılması sebebiyle keşif konusuyla ilgili olarak tanık dinlenebileceğini söylemek mümkündür³⁸.

B. Disiplin Soruşturmaları ve Disiplin Yargılamasında Tanık Delili

Disiplin cezalarıyla ilgili kanunilik, şüpheden sanık yararlanır, kanunu bilmemek mazeret sayılmaz, ölçülülük, geçmişe etkili disiplin

³⁶ Danıştay 12. D., E. 2010/3665, K. 2013/1530, T. 11.3.2013, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

³⁷ AYM, Birinci Bölüm, Bireysel Başvuru Numarası: 2013/6615, T. 20.4.2016, RG, S. 29749, 21.6.2016.

³⁸ ÇINARLI, Serkan, "İdari Yargıda İstinaf Aşamasında Keşif Delili", KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, Ocak 2018, s. 20.

cezası verilmemesi ilkelerinin yanı sıra savunma hakkı verilmeden disiplin cezası verilmez ilkesi de temel ilkeler arasındadır. Bu hak aynı zamanda Anayasal nitelikte de bir haktır. Nitekim Anayasa'nın 129/II maddesine göre memurlar ile diğer kamu görevlileri ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadan disiplin cezası verilemez. Yine yukarıda aktarıldığı üzere benzer bir düzenleme DMK'de de mevcuttur, DMK'nin 130. maddesi uyarınca da memurlara, savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemez.

Disiplin soruşturmalarında da iddia ve savunmayı ispatlayan araçlara delil denilir³⁹. Disiplin soruşturmalarında soruşturmaya tabi olayın gerçekleşme şekli konusunda kanaat oluşturma ve bilgi sahibi olma ve buna istinaden bir karar verebilmek için delillerin yardımı gerekmektedir. Disiplin soruşturmalarında delil serbestisi geçerlidir ve hukuka uygun olarak elde edilmek şartıyla her şey delil olabilir⁴⁰. Tanık da disiplin soruşturmalarında soruşturmacı tarafından dinlenmelidir. Zira disiplin soruşturmasına konu olayın araştırılması tanık dinlemeyi de içerir⁴¹.

O hâlde soruşturması esnasında kamu görevlisinin dinlenmesi ve savunma hakkının kısıtlanmaması, Anayasal ve yasal bir haktır. Bu hakkın içerisinde savunmanın ispatı için tanık dinletmek de vardır, zira disiplin soruşturmalarında davacının tanıktan başka delilinin bulunmadığı durumlar olması mümkündür⁴². Bu bağlamda idarenin ağır ve zedeleyici işlemlerinin çekirdeğini oluşturan⁴³ disiplin işlemlerinde, savunma hakkının tam olarak kullanıldığından bahsetmek için soruşturulan kamu görevlisinin hiç şüphesiz tanık dinletebilmesi gerekir.

³⁹ CANOĞLU, Veysel Candan, "Disiplin Soruşturmasında Delil ve İspat", TBB Dergisi, Y. 31, S. 138, 2018, s. 244.

⁴⁰ CANOĞLU, s. 245.

⁴¹ Danıştay 5. D., 16.11.1966, E. 1965/2582, K. 1966/5693, nakleden AKILLIOĞLU Tekin, Yönetim Önünde Savunma Hakları, 1. Baskı, Ankara, 1983, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, s. 168.

⁴² Kamu görevlisinin uyguladığı mobbing sonucu açılacak tam yargı davası gibi. CEYLAN, Mahmut, "İdari Yargıda Delil Serbestisi ve Sınırları", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 8, S. 16, Aralık 2018, s. 331.

⁴³ AKILLIOĞLU, s. 169.

Burada sorun soruşturmadan ziyade disiplin cezası yargıya taşındığında ortaya çıkmaktadır. İdari yargılama usulünde davacı ve davalı taraflar iddia ve savunmalarını yazılı olarak dava ve cevap dilekçelerinde ortaya koyarlar⁴⁴. Esasen bu durum ülkemizde idari yargılama usulünde benimsenmiş olan yazılılık ilkesinin bir sonucudur⁴⁵. İdari yargıda benimsenen yazılılık ilkesi idare hukukuna ait birçok kavram ve ilkede olduğu gibi içtihadi nitelikte değildir; bu ilkenin pozitif hukukta da dayanağı mevcuttur. Nitekim İYUK 1/2 maddesinde idari yargıda yazılı yargılama usulünün uygulanacağı ve incelemenin evrak üzerinden yapılacağı düzenlenmiştir. Yazılı yargılama usulünde taraflar iddia ve savunmalarını yazılı olarak mahkemeye sunarlar.

Taraflarca hazırlama ilkesinin geçerli olduğu davalarda çekişmeli olmayan vakıalar (tarafların üzerinde anlaştıkları ve özellikle ikrar edilen vakıalar) için delil gösterilmesine gerek yoktur. Fakat kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda hâkim, taraflar arasında çekişmeli olmayan vakıaları resen inceleme konusu yapabilir ve bu vakıaların ispat edilmesi için gerekli delillere resen başvurabilir⁴⁶.

İdari işlemlerin gerçekleştirilme süreçlerinde tanık dinlenmiş olması mümkündür. Örneğin disiplin cezası verme işleminde cezaya karar verilmesi aşamasında tanık dinletilmiş olabilir. Bu bağlamda bu tür işlemlere karşı açılan davalarda dava dosyasında yer alan tanık delillerini yargı mercileri dolaylı olarak kullanmış olacaktır⁴⁷. Ancak soruşturma

⁴⁴ ÇAĞLAYAN, s. 197.

⁴⁵ Yazılılık ilkesi ülkemizde olduğu gibi Fransa'da da benimsenmiştir. ÇAĞLAYAN, s. 197.

⁴⁶ KURU, s. 319.

⁴⁷ CEYLAN, s. 330. "...İdare Mahkemesince verilen kararla; ilköğretim müfettişleri tarafından yapılan soruşturma sonucunda davacının daha önce de başka bir köye nakledildiği, birinci nakil işleminin idare mahkemesince iptalinden ve eski görevine iadesinden sonra tekrar huzursuzluk doğduğunun ve yeniden yapılan şikayet üzerine dinlenen tanık beyanlarından köy ihtiyar heyeti üyelerinden bazılarının köyle ilgili olarak muhtarın önerilerini ve görüştükleri konuları bir kere de Salim Hocaya (davacıya) soralım dediklerinin ve davacının görüşüne göre hareket ettiklerinin, bu suretle davacının yüzünden muhtar ile ihtiyar heyeti üyelerinin arasının açıldığı ve davacının bu tutumuyla köyde bölücülüğe, zıtlışmalara ve kutuplaşmalara neden olduğunun, bazı öğrenci velilerinin çocuklarını bu okula göndermekte tereddüt gösterdiklerinin anlaşıldığı, bu sebeple davacının aynı köyde görev yapmasının sakıncası ve hizmetle yaratacağı verimsizlik dikkate alınarak il içinde bir başka yere naklinde 5442 sayılı

esnasında tanık dinletilmesi hususu dışında pozitif hukuk hükümleri göz önünde bulundurulduğunda idari yargıda disiplin cezaları aleyhine açılan davalarda tanık dinletilmesi mümkün olmamaktadır. Zira bilindiği üzere medeni yargılama usulünde deliller ayrıntılı bir şekilde düzenlenmişken, idari yargılama usulünde deliller ayrıntılı şekilde düzenlenmemiş, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapılmıştır. İdari Yargılama Usulü kanunu 31. maddesinde HMK'nin uygulanacağı hâller sayılmıştır⁴⁸. Bu hâller içerisinde tanık deliline ilişkin maddelere atıf yapılmamıştır. Dolayısıyla HMK'ye tanık deliline ilişkin atıf yapılmadığından, disiplin cezalarına ilişkin açılan iptal davalarında veya tam yargı davalarında davacının tanık dinletme olanağı bulunmamaktadır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu 1982 yılında kabul edilmiştir. Bu tarihte idare mahkemelerinin yaygın olmamasından kaynaklı olduğunu düşündüğümüz tanık dinletilmemesi hususu bugün için idare mahkemelerinin yaygınlaşması sonucu anlamını kaybetmiştir.

İl İdaresi Kanununun 8. maddesine aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir...” Danıştay 5. D., 10.10.1990, E. 1989/232, K. 1990/1734; “...Bu nedenle, kamu görevlisinin suç oluşturduğu iddia edilen fiili ile ilgili olarak idarece açılan bir disiplin soruşturmasında, konu ile ilgili her türlü araştırmanın yapılması, kanıt niteliğinde toplanan tüm bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi, tanıkların dinlenmesi, hatta teknik konularda bilirkişilere inceleme yaptırılmak suretiyle, soruşturulanların görev ve konumları itibarıyla sorumlulukları ile suçun oluş biçimi irdelenerek düzenlenen rapor ile fiilin sübut bulup bulmadığının ortaya çıkarılması gerektiği, soruşturma yapmakla görevlendirilenlerin ve cezayı verecek olan disiplin amirlerinin soruşturmaya konu olayla hiçbir ilgisi bulunmayan, hakkında soruşturma yapılan kamu görevlisinin suç konusu eyleminden zarar gören veya yarar sağlayan veya soruşturulanın veya olayın mağduru durumundaki kişilerden etkilenerek konumda bulunmayan tamamen tarafsız kişi veya kişilerden olmaları ve kıdem ve görev bakımından en az soruşturulan ile aynı seviyede veya üst düzeyde bulunmaları gerekmektedir...”. Danıştay 12. D., 22.12.2015, E. 2012/5247, K. 2015/7042, E. T. 18.08.2020.

⁴⁸ İYUK 31 şu şekilde düzenlenmiştir: “1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakim in davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır....”.

C. Disiplin Soruşturmasında Tanık Deliline İlişkin Danıştay Kararları

Danıştay'ın disiplin soruşturmasına ilişkin kararlarına baktığımızda tanık ifadelerinin, tarafsızlığına ilişkin bir şüphe bulunup bulunmadığının değerlendirildiği görülmektedir. Danıştay'a göre soruşturma konusu fiille ilgili yeterli düzeyde araştırma yapılarak, açık ve net olmaktan uzak tanık ifadelerinin somutlaştırılması, fiilin sübut bulduğunun her türlü şüpheden uzak, inandırıcı ve kesin delillerle ortaya konulması gerekir⁴⁹. Disiplin soruşturması raporundaki tanık ifadeleri ile ilgili bir eksiklik veya tanık ifadelerinin tarafsızlığı konusunda şüphe varsa yahut tanık ifadeleri çelişkili ve eylemin sübuta erdiğine ilişkin başkaca delil yoksa Danıştay, disiplin cezası işleminin hukuka aykırı olduğu yönünde kararlar vermektedir⁵⁰.

Nitekim Danıştay bir kararında *“Bakılan olayda, dava konusu işlemin dayanağı soruşturma raporunu düzenleyen soruşturmacılar hakkında; yaptıkları soruşturma sürecinde, bazı tanık ifadelerine tanıkların söyledikleri sözleri yazmayarak, bazı tanık ifadelerine de söylemedikleri sözleri yazarak yaptıkları soruşturma sonucunda düzenledikleri rapora ifadelerin bir bölümünü almayarak, bazı tanık ifadelerindeki iddia konularıyla ilgili bazı bölümleri raporda kullanmayarak, onayda belirtilen şekilde sübuta ermeyen bazı iddiaları onayda olduğu şekilde sübuta erdirerek gerçeğe aykırı rapor düzenlediklerinden, davacı ile okul müdürünün görevden uzaklaştırılmalarına sebep oldukları ve bu eylemlerinin görevi kötüye kullanma kapsamında olduğundan bahisle soruşturma izni verildiği”* gerekçesiyle dava konusu işlemin hukuka uygun olmadığına karar vermiştir⁵¹.

⁴⁹ Danıştay 12. D., E. 2012/8774, K. 2016/1584, T. 23.3.2016, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

⁵⁰ *“Uyuşmazlık konusu olayda ...davacının amirine saygısızlık edip etmediğinin tanık ifadeleri ile net olarak ortaya konulmadığı, ifadelerin çelişkili olduğu bu nedenle üzerine atılı eylemi işlediği hususunun soruşturma raporu ile tespit edilemediği ve disiplin cezasını gerektiren eylemin oluştuğunun başkaca maddi bir kanıtla desteklenememesi nedeniyle, davacının isnat olunan eylemi işlediğine ilişkin kesin, yeterli ve her türlü şüpheden uzak, inandırıcı delil bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır”* -Danıştay 16. D., E. 2015/12258 K. 2015/2033 T. 27.4.2015, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

⁵¹ Danıştay 12. D., E. 2012/8774, K. 2016/1584, T. 23.3.2016, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

Yine Danıştay, eski tarihli bir kararında yetersiz tanık ifadelerine dayanılarak disiplin cezası verilemeyeceğine karar vermiştir⁵².

Çelişkili tanık ifadelerine ve disiplin soruşturmasında müşteki olanların tanık ifadelerine dayanılarak tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davada Danıştay, dava konusu işlemin hukuka uygun olmadığına karar vermiştir⁵³.

Danıştay'ın aksi yönde de kararları mevcuttur. Davacı hakkında tesis edilen disiplin cezasının, soruşturma konusu olayın tarafı olan şahısların ifadesine dayandığından ve söz konusu ifadelerin tarafsızlığı konusunda şüpheler olduğu için Danıştay 16. Dairesi'nin disiplin cezası hakkındaki yürütmenin durdurulması talebinin reddi kararına itiraz edilmiş ve Danıştay İDDK itirazı reddetmiştir⁵⁴.

Danıştay bir kararında ise disiplin soruşturması kapsamında ifadesi alınan tanık ile dava konusu işlemi tesis eden disiplin amirinin aynı kişi olması nedeniyle disiplin cezalarının tarafsızlığı ve objektifliği ilkesine aykırı davranıldığından hareketle kişiye verilen kınama cezasının iptalini reddeden idare mahkemesi kararını bozmuştur⁵⁵. Benzer olarak Danıştay yine bir başka kararında, disiplin cezasını veren okul müdürünün disiplin soruşturmasında tanık olarak dinlenmesi, diğer tanığın da disiplin soruşturması başlatılmasını talep eden yani şikâyet eden kişi olması ve davacı ile şikâyet eden arasında husumet bulunması sebebiyle disiplin cezasının iptali talebini reddeden ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

⁵² Danıştay 8. D., 19.10.1977, E. 1976/1231, K.1977/5453, nakleden AKILLIOĞLU, s. 168.

⁵³ *"Dava konusu uyuşmazlıkta, soruşturmacı tarafından yalnızca aracı hakkında trafikten men işlemi yapılan D.E. ve söz konusu araçta bulunan diğer şahısların ifadelerine itibar edilerek değerlendirmede bulunulmuş ve davacının fiilinin sübut bulduğu hususu yalnızca söz konusu beyanlar dikkate alınarak değerlendirilmiş ise de; D.E. ve onunla birlikte aynı araçta bulunan diğer şahısların ifadelerinin çelişkili olduğu, D.E.'nin aynı zamanda disiplin soruşturmasında müşteki olması nedeniyle beyanına tek başına itibar edilemeyecek olması, diğer tanık beyanlarının ise aynı doğrultuda ve davacının valiye yönelik hakaret içerikli sözler sarf etmediği yönünde olduğu anlaşıldığından ve Banaz Cumhuriyet Başsavcılığınca davacı hakkında "giyapta hakaret" suçundan kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği görüldüğünden davacının fiilinin sübuta ermediği sonucuna ulaşılmış olup davacının cezalandırılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır."* -Danıştay 5. D., E. 2016/19126 K. 2019/3996 (Yayımlanmamış Karar).

⁵⁴ Danıştay İDDK, YD İtiraz No: 2015/1281, T. 28/01/2016 (Yayımlanmamış Karar).

⁵⁵ Danıştay 12. D., E. 2012/5247, K. 2015/7042, T. 22.12.2015, E. T. 18.08.2020.

Danıştay, bu kararında davacıya isnat edilen eylemin sübuta erip ermediğinin okul müdüründen başka bir disiplin amiri tarafından değerlendirilerek karar verilmesi gerektiğini de belirtmiştir⁵⁶.

Yargı mercilerinin tanık ifadelerine ilişkin değerlendirme yapabilmeleri için tanık ifadelerinin dosya içerisinde mevcut olması gerekmektedir. Özellikle davalı idarenin tanık ifadelerini mahkemeye sunmadığı, soruşturma raporuna ekmediği durumlarda da yargı mercilerince disiplin işleminin iptali kararı verilmektedir. İlk derece mahkemesince, ilk soruşturma sırasında ifadesine başvurulmuş tanıkların kimler olduğunun sorulmasına ve soruşturma raporunda bahsi geçen tanıkların ifadelerine ilişkin tutanakların onaylı birer örneğinin istenilmesine karşın davalı idare tarafından ara kararına cevap verilmediği ve tanık ifadelerinin yer aldığı tutanakların gönderilmediğinden disiplin soruşturmasının eksik yürütüldüğü sonucuna varılmış ve eksik soruşturmaya dayalı olarak tesis edilen dava konusu işlem iptal edilmiştir. İlk derece mahkemesinin bu kararı temyiz incelemesinde onanmıştır⁵⁷.

DMK'nin 129.maddesinde kendilerine tanınan tanık dinletme, sözlü savunma yapma haklarının hakkında memurluktan çıkarma cezası istenenlere hatırlatılmamasını idari yargı mercilerince savunma hakkının ihlali niteliğinde görüldüğü kararlar da mevcuttur. İstanbul 4. İdare Mahkemesi bir kararında tanık dinletme hakkının ve sözlü savunma hakkının hatırlatılmadığı gerekçesiyle disiplin cezasını iptal etmiş ve bu karar Danıştay tarafından onanmıştır⁵⁸. Danıştay, bir başka kararında ise hakkında memurluktan çıkarma cezası istenenlerin tanık dinletme hakkının kullandırılmamasını savunma hakkının ihlali olarak görmemiştir. Danıştay'ın bu kararına göre idare, davacının dinlenmesini istediği tanığı dinleme konusunda bağlı yetki içerisinde değildir ve idarenin bu tanığı dinlememesi savunma hakkının ihlali değildir⁵⁹. Danıştay'ın bu kararına katılmamakla

⁵⁶ Danıştay 12. D., E. 2010/8429, K. 2014/1693, T. 18.3.2014, www.lexpera.com.tr, E.T. 5.12.2020.

⁵⁷ Danıştay 12. D., E. 2016/11294, K. 2018/9278, T. 27.11.2019 (Yayımlanmamış Karar).

⁵⁸ Danıştay 12. D., E. 2018/9505, K. 2019/3216, T. 30/04/2019 (Yayımlanmamış Karar).

⁵⁹ "Dosyanın incelenmesinden, davacının hakkında önerilen "meslekten çıkarma cezası" karar bağlanmadan önce 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'un 130.maddesinde öngörüldüğü üzere savunmasının alındığı, sözlü savunmada hazır edilen tanığın ise dinlenmesine gerek

birlikte daha önce de ifade ettiğimiz üzere tanık dinletme hakkının kötüye kullanımı hâllerinde, örnek vermek gerekirse disiplin soruşturmasını engellemeye yönelik olarak soruşturma konusu olayla ilgisi olmayanların tanık olarak dinlenmesini talep etme hâllerinde, dinlenilmesi istenen tanığın dinlenilmemesi savunma hakkının ihlali olmayacaktır. Ancak bu ve buna benzer bir durum söz konusu değilse ilgilinin dinlenmesini talep ettiği tanıkların dinlenmemesi savunma hakkının ihlali niteliğindedir.

Danıştay bazı kararlarında da disiplin işlemine konu eyleme ilişkin olarak tanıkların dinlenmemesini eksik soruşturma olarak kabul etmekte ve disiplin işleminin hukuka uygun olmadığı yönünde karar vermektedir. Nitekim bir kararında isnat edilen fiillerin gerçekleşip gerçekleşmediği konusunun açık ve net bir şekilde soruşturma raporunda ortaya konulmadığı, davacı dışında fiile ilişkin tutanak tutan amir de dâhil olmak üzere davacı tarafından tanık olarak dinlenmesi istenen diğer çalışma arkadaşlarının dinlenilmediği, yeterli araştırma yapılmadığı ve eksik soruşturma ile disiplin cezası verildiği gerekçesiyle disiplin cezasını hukuka aykırı bulmuştur⁶⁰.

Yine bir başka kararında Danıştay, disiplin soruşturmasına konu olayın meydana geldiği anda olaya tanık olduğu iddia edilen kişilerin ve tanık olma ihtimali olan diğer kişilerin dinlenmemesi sebebiyle disiplin cezasının iptali talebini reddeden ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁶¹.

olmadığına karar verildiği anlaşılmıştır. Yukarıda yer verilen mevzuat ışığında dava konusu uyumsuzluk değerlendirildiğinde; davacının hakkında önerilen meslekten çıkarma cezasının karara bağlanması öncesinde Anayasa'nın 129.maddesinin 2.fıkrası ve 657 Sayılı Kanun'un 130.maddesi uyarınca savunma hakkını kullandığı, öte yandan, söz konusu meslekten çıkarma cezası için tanık dinletme talebinin kabulü konusunda idarenin bağlı yetki içerisinde bulunduğu yolunda bu mevzuat hükmü de bulunmadığı anlaşıldığından, davacının savunma hakkının kısıtlandığından söz edilmesine olanak bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu itibarla, Mahkemece işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken, davacının savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesine dayalı olarak verilen iptal kararında hukuki isabet bulunmamaktadır." -Danıştay 5. D., E. 2016/16988, K. 2019/5692, T. 04.11.2019 (Yayımlanmamış Karar).

⁶⁰ Danıştay 5. D., E. 2016/56600, K. 2017/21104, T. 16.10.2017, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

⁶¹ "... olayın meydana geldiği anda olaya tanık olduğunu iddia eden kişi/kişilerin ifadeleri ile tanık olma ihtimali olan diğer kişilerin de ifadeleri ile ortaya konulması, söz konusu fiillerin

SONUÇ

Her ne kadar disiplin suç ve cezalarında disiplin hukukunun temel ilkeleri gereği olayla ilgili tanıkların ifadesinin alınması hususu önemliyse de aynı hususun yargısal denetim aşamasında da yapılabilmesi hukuk devletinin gereklerindendir. Zira disiplin cezalarının yargısal denetimi yapılırken re'sen araştırma ilkesinin de bir sonucu olarak tanık dinlenerek idarenin yargısal denetimi tam anlamıyla sağlanmış olacaktır. Nitekim bazı davalarda idare, disiplin soruşturması sırasında alınan tanık ifadelerini yargı mercilerine sunmaktan imtina etmektedir. Böyle bir durumda disiplin cezası hukuka aykırı bulunsa da disiplin işleminin yenilenmesi söz konusu olabilecektir.

Kaldı ki disiplin cezalarının yargısal denetimi sırasında yargı mercileri tanık ifadelerini değerlendirmekte, tanık ifadeleri arasında çelişki olması hâlinde veya tanık ifadeleri yargılama aşamasında dosya içerisinde mevcut değilse ya da dinlenmesi gereken tanıklar hiç dinlenilmedi ise disiplin cezasının hukuka aykırı olduğuna karar vermektedir. Bazı hâllerde iptal kararının gerekçesine de dayalı olarak idarenin yeni bir işlem tesis etmesi olanaklı olduğundan bu yeni işlem de yargı denetimine tabi tutulabilecektir. Bu durum ise hakkında disiplin cezası tesis edilen kişi yönünden yeni bir dava sürecini beraberinde getirecektir. Bütün bunların yanında usul ekonomisi yönünden de dava süreci uzamış olacak, ilgili kamu kurumunda disiplinin sağlanması uzun bir süre almış olacaktır. Hâl böyle iken disiplin soruşturması sırasında tanık ifadeleri ile ilgili

işlenip işlenmediğinin kesin ve şüpheden uzak bir şekilde kanıtlanması gerekirken, eksik soruşturmaya dayalı olarak, tutanaklar esas alınmak suretiyle davacının dava konusu disiplin cezaları ile cezalandırılmasına ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmadığından, bu hususlar gözardı edilerek verilen İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.” -Danıştay 12. D., E. 2010/546, K. 2014/1248, T. 4.3.2014, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020; Bkz. benzer yönde: “Olayda, güvenlik görevlilerince düzenlenen tutanak üzerine soruşturma açıldığı ancak iddia edilen olaylar tek tek araştırılarak, görgü tanıklarının ifadelerine yer verilerek iddia edilen disiplin suçunun açık ve net olarak somut olaylar ile tereddüte yer bırakmayacak şekilde ortaya konulması gerekirken, sadece tutanaktaki güvenlik görevlilerinin ve davacı öğrencinin ifadesi alınarak soruşturma raporunun düzenlenmesi ve buna dayanılarak disiplin cezası verilmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.” -Danıştay 8. D., E. 2004/2193, K. 2004/362, T. 5.10.2004, www.lexpera.com.tr, E. T. 5.12.2020.

ortaya çıkan eksikliğin yargılama aşamasında, yargı merciince bizzat tanıkların dinlenilerek giderilmesi her açıdan yerinde olacaktır.

Danıştay'ın içtihatlarının istikrar kazanmış olması nedeniyle şu aşamada idari yargı mercilerinin tanık dinlemesi pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle İYUK' ta gerekli değişikliklerin yapılarak idari yargıda tanık dinlenmesinin mümkün hâle getirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Kaldı ki idari yargıda istinaf kanun yolunun getirilmesinin mantığı delillerin kanun yolu aşamasında ikame edilmesi ve yargılama sürecinin kısaltılmasıdır. Bu bakımdan tanık dinlenerek sonuçlanması mümkün bir davada, idari işlemin iptali ile idareye dönmesi ne usul ekonomisine uygundur ne de çalışmamız özelinde kurum içi disiplinin sağlanmasına katkı açısından doğru bir yoldur. Bu nedenle kanunda tanık delilinin düzenlenmesi, özellikle disiplin işlemlerine yönelik davalar açısından, büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- AKILLIOĞLU, Tekin, Yönetim Önünde Savunma Hakları, 1.Baskı, Ankara, 1983, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, TAŞPINAR AYVAZ, Sema, Medenî Usul Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2016, Yetkin Yayınları.
- BALTA, Tahsin Bekir, İdare Hukukuna Giriş 1, 1. Baskı, Ankara, 1968/1970, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- BOZ, Selman Sacit, “Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan İlkeler”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 2, 2017, s. 15-41.
- BUCAKTEPE, Adil, “Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIX, S. 2, 2015, s. 199-224.
- CANOĞLU, Veysel Candan, “Disiplin Soruşturmasında Delil ve İspat”, TBB Dergisi, Y. 31, S. 138, 2018, s. 231-272.
- CEYLAN, Mahmut, “İdari Yargıda Delil Serbestisi ve Sınırları”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 8, S. 16, Aralık 2018, s. 325-342.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan, “İdari Yargılama Usulünde Tanık Delilinin Yeri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 3-4, 2003, s. 195-206.
- ÇINARLI, Serkan, İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2020, Seçkin Yayıncılık.
- ÇINARLI, Serkan, “İdarî Yargıda İstinaf Aşamasında Keşif Delili”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, Ocak 2018, s. 11-25.
- ÇINARLI, Serkan ve AĞAR, Baykal, “İdari Yargıda Duruşmanın Verimliliği Sorunu”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Temmuz 2016, s. 45-65.

- ERDOĞDU, Ahmet, “Yeni Disiplin Cezaları”, Danıştay Dergisi, Y. 2, S. 6-7, 1972, s. 5-18.
- GİRİTLİ, İsmet, BİLGİN, Pertev, AKGÜNER, Tayfun, İdare Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, İstanbul, 2008, Der Yayınları.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, “İdari Ceza Hukuku ve Anlamı”, AÜSBFD, C. 18, S. 02, 1963, s. 115-182.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref ve TAN, Turgut, İdare Hukuku, Cilt I, Güncelleştirilmiş 13. Baskı, Ankara, 2019, Turhan Kitabevi.
- GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 2015, İmaj Yayınevi.
- KURU, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 1. Baskıya Ek 1. Tıpkı Bası, İstanbul, 2016, Legal Yayıncılık.
- ONAR, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt II, 3. Baskı, İstanbul, 1966, İsmail Akgün Matbaası.
- PEKCANITEZ, Hakan, ÖZEKES, Muhammet, AKKAN, Mine, TAŞ KORKMAZ, Hülya, Medeni Usul Hukuku, 15. Basım, İstanbul, 2017, On İki Levha Yayıncılık.
- TORTOP, Nuri, “Disiplin, Disiplin Cezaları ve Disiplin Suçları”, Amme İdaresi Dergisi, C. 16, S. 3, 1983, s. 89-100.
- TUTUM, Cahit, Türkiye’de Memur Güvenliği, 1. Baskı, Ankara, 1972, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- ULUSOY, Ali D., İdari Yaptırımlar, 1. Baskı, İstanbul, 2013, XII Levha Yayınları.
- ULUSOY, Ali D., Yeni Türk İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020, Yetkin Yayınları.
- YÜCE, Turhan Turfan, “Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili”, Danıştay Dergisi, Y. 24, S. 88, 1994, s. 5-13.